

PÄÄKIRJOITUS

Asuntovelalliset ja vienti: Talouskeskustelun kaksi lemmikkiä

Antti Suvanto

Talouskeskustelussa esiintyy sitkeitä ajattelu- ja tulkintatapoja, jotka täysin tahattomasti asettavat asioita arvojärjestykseen. Näin syntyy erilaisia pysyviä lemmikkejä. Kysymys ei ole vailleutisista eikä totuuden vääristelystä, vaan siitä, että asioita tulkitaan aina enemmän tai vähemmän yksipuolisesti, jostakin rajatusta näkykulmasta.

Asuntovelalliset ja vienti ovat tällaisia talouskeskustelun lemmikkejä. Muitakin lemmikkejä löytyy, kuten työpaikat, mutta kommentoin seuraavassa vain näitä kahta.

Asuntovelalliset

Asuntovelalliset muodostavat ryhmän, jota kohtaan tiedotusvälineiden otsikoista päätellen koko kansa tuntee suurta myötätuntoa. Nopea

pistäytyminen hakukoneella hakusanalla ”asuntovelalliset” nostaa esiin kymmenittäin otsikoita, joissa asuntovelallisten huolet ja ilot jaetaan.

Seuraavassa muutama esimerkki: ”EKP sääkäytti asuntovelalliset”. ”Asuntovelalliset tarkkana”. ”Halvan rahan aika jatkuu, asuntovelalliset voivat olla rauhassa”.

Nämä ovat tuoreita otsikoita, mutta sama sävy on leimannut otsikoita vuosikymmenten ajan aina, kun koroissa on tapahtunut liikkeitä. Korkoliikkeen suunnasta riippuen asuntovelalliset joko kärsivät tai iloitsevat.

Asuntovelallisten rooli ryhmänä korostuu muiden ryhmien kustannuksella. Yksi erityisen unohdettu ryhmä on tallettajat. Kovin harvassa ovat otsikot, joissa kerrotaan tallettajien menetyksistä korkojen laskiessa tai heidän ilah-

tumisestaan, kun korot nousevat. Nopea pistäytyminen hakukoneella hakusanalla ”tallettajat” tuo eteen pankkien talletusmarkkinointia ja linkin talletussuojaan, mutta ei ainuttakaan tallettajia kohtaan osoitettua myötäelämisen ilmaisua.

Tilastokeskuksen tuoreimman velkaantumistilaston (25.1.2019) mukaan Suomessa oli vuonna 2017 1,4 miljoonaa velallista asuntokuntaa, mikä tekee hieman yli puolet kaikista asuntokunnista (SVT 2019a). Viidessätoista vuodessa velallisten asuntokuntien määrä oli kasvanut kymmenen prosenttia ja velat inflaatiokorjattuna 117 prosenttia. Suuri osa kasvusta tulee muista kuin kotitalouksien suorista asuntoluotoista.

Monelle saattaa olla yllätys, että vuonna 2017 asuntovelkaa oli vain vajaalla 900 tuhannella asuntokunnalla eli kolmanneksella kaikista asuntokunnista (SVT 2019a, Liitetaulukko 1). Asuntovelalliset eivät toisin sanoen edusta kansalaisten enemmistöä. Tallettajat sen sijaan edustavat suurta enemmistöä, mutta tämä enemmistö on hiljainen.

Tallettajat muodostivat hiljaisen enemmistön myös 1970-luvun puolivälissä. Silloin säännöstelyllä matalana pidetty korkotaso ja 20 prosentin rajaa kolkutteleva inflaatio lohkaisivat tallettajien varallisuudesta huomattavan osan. Sen aikaisilla asuntovelallisilla olikin aihetta todelliseen iloon. Inflaatio ja säännöstellyt korot leikkasivat leijonanosan asuntovelallisten reaalisesta velkataakasta. Noina aikoina asuntovelallisia oli suhteellisesti paljon vähemmän kuin tänään, koska silloin pankit joutuivat säännöstelemään luotonantoon. Asuntovelalliset eivät tuolloin olleet väestön huono-osaisimmasta päästä vaan enemmänkin pankinjohtajien kavereita. Inflaation nopeutuminen sai aikaan sen, että tallettajien muodos-

tamalta hiljaiselta enemmistöltä siirtyi merkittävä määrä varallisuutta yleensä verraten hyväosasten asuntovelallisten muodostamalle vähemmistölle.

Kotitalouksien velkaantuminen on eri asia-kokonaisuus kuin myötäeläminen asuntovelallisten huolien ja ilojen kanssa. Nopea velkaantumisivauhti yhdistyneenä asuntohintojen nopeaan nousuun muodostaa uhkan rahoitusmarkkinoiden ja reaalityalouden vakaudelle riippumatta siitä, mikä on velkaantumisen lähtötaso. Tämä nähtiin Suomessa 1980-luvun lopussa samoin kuin Espanjassa ja Irlannissa 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä.

Myös asuntoluottojen jakautuminen on potentiaalinen huolenaihe. Tilastokeskuksen mukaan vajaalla 30 prosentilla kaikista velallisista asuntokunnista asuntovelkaa oli yli kolme kertaa vuositulojen verran (Tilastokeskus 2019, Liitetaulukko 3). Asuntovelallisia ei kuitenkaan pidä syyllistää. Veloista on sovittu pankin kanssa täysin tietäen, että korot muuttuvat, lainan vakuutena olevan asunnon hinta saattaa laskea ja että ”sateisen päivän” sattuessaa kukaan ei ryhdy lainaa toisen puolesta maksamaan. Yhteinen huolenaihe on se, että kun ”sateisena päivänä” asuntojen hinnat laskevat, velkaantuneimmat kotitaloudet alkavat säästää ja vähentävät kulutusta. Se synnyttää taantumaoireita, josta kärsivät kaikki, niin velalliset kuin velattomatkin. Tulojen aleneminen on asuntovelalliselle huomattavasti suurempi uhka kuin korkojen nousu.

Vienti

Suomi on pieni avotalous. Tätä tosiasiaa on toistettu vuosikymmeniä. Mitä siitä seuraa. Ensinnäkin maa on hyvin riippuvainen ulkomaan-

kaupasta ja siten muun maailman kehityksestä. Muun maailman kehitys vaikuttaa ennen muuta vientiin. Kun maailmalla on korkeasuhdanne, Suomen vienti kasvaa kohisten. Hyvässä lykyssä myös vientihinnat nousevat. Kun maailmantalous suistuu taantumaa, vienti tyrehtyy ja vientitoimialat vähentävät henkilökuntaa.

Tämän mukaan vienti on talouden pääasiallinen ajuri. Siksi kansainvälisen kilpailukyvyä säilyttäminen on tärkeää. Siksi vientiä täytyy edistää ja tarvittaessa jopa tukea. Täytyy siis mennä vienti edellä, kaikki muu hyvä seura perässä, jos seuraa.

Tyypillinen tarina, jolla kokonaistaloudelliset ennusteet Suomessa ja muissa pienissä avotalouksissa kehystetään, lähtee liikkeelle maailmantalouden näkymistä. Siitä johdetaan ennuste viennille. Siitä tarina jatkuu tulomuodostukseen ja lopulta yksityiseen kulutukseen.

Tämä on sinänsä hyvä tarina. Sen avulla voidaan tilastot ja ennusteluvut yhdistää toinen toisiinsa johdonmukaisella tavalla. Tarinassa on kuitenkin selvä merkantilistinen juonne. Siinä vienti nousee ykkösasiaksi. Kulutus on jäännöserä. Tarinan pysyvyyttä tukee vientiteollisuuden lobbaus, jonka mukaan Suomi elää viennistä.

Taloustieteellisestä näkökulmasta asioiden järjestäminen tällä tavalla näyttää nurinkurisessa valossa. Taloustieteessä tapana on ajatella, että yksilöiden hyvinvointi on ykkösasia. Se taas perustuu yksityiseen kulutukseen, vapaa-aikaan ja hyviin julkisiin palveluihin.

Ulkomaankauppateoriassa taas lähdetään siitä, että maa yrittää päästä eroon niistä tavaroista ja palveluista, joita ei itse halua tai tarvita. Tätä kutsutaan vienniksi. Vastineeksi saadaan jotakin sellaista, jota halutaan ja tar-

vitaan. Tätä taas kutsutaan tuonniksi. Hyvinvoinnin kannalta siis tuonti on haluttavaa, vienti vähemmän tärkeää. Vienti on tärkeää vain, jotta voitaisiin saada enemmän sitä, mitä todella halutaan ja tarvitaan. Tässä kohdin kilpailukykykin astuu kuvaan.

Näin katsottuna Suomi ei suinkaan elä viennistä, vaan kulutuksesta. Sitähän elämä on. Parhaimmillaan kulutus saa vahvan tuen viennistä edellyttäen, että vientituotteet ovat niin hyviä, että ne käyvät hyvin kaupaksi muualla maailmassa.

Onneksi Suomen kansantalous ei ole viennin kautta yksi yhteen kytköksissä maailmantalouden kehitykseen. Bruttokansantuotteen vaihtelut ovat pienempiä kuin viennin vaihtelut, minkä osaltaan selittää julkisen kulutuksen koko mutta myös yksityisen kulutuksen tasaisuus. Yksityinen kulutus on ainakin parin vuosikymmenen ajan toiminut talouskehitystä vakauttavana tekijänä. Erittäin merkittävä vaikutus sillä oli suuren taantuman vuosina 2009–2010. Tänäkin päivänä kotitaloudet vakauttavat. Tuoreen kuluttajabarometrin (29.1.2019) mukaan kotitalouksien luottamus omaan talouteen on säilynyt tasaisen korkeana, vaikka luottamus Suomen talouteen on viime vuoden puolivälin jälkeen laskenut jyrkästi (SVT 2019b).

Viennin korostunut rooli talouskeskustelussa ja kokonaistaloudellisissa ennusteissa saattaa selittää sen, miksi vientiä ja yritysten kilpailukykyä seurataan ja tutkitaan Suomessa paljon verrattuna siihen, kuinka paljon taloustieteellistä tutkimusta kohdistetaan yksityiseen kulutukseen ja kotitalouksien hyvinvointiin (Pantzar 2019, 6). Tämän lehden Teema-osasto paikkaa pieneltä osaltaan tätä aukkoa. □

Kirjallisuus

Pantzar, M. (2019), ”Kulutustutkimus ja kotitaloudet”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 115, 7–10.

SVT (2019a), *Velkaantumistilasto [verkojulkaisu]*, Tilastokeskus 25.1.2019, http://www.stat.fi/til/velk/2017/velk_2017_2019-01-25_tie_002_fi.html (haettu 30.1.2019).

SVT (2019b), *Kuluttajabarometri [verkojulkaisu]*, Tilastokeskus 28.1.2019, http://www.stat.fi/til/kbar/2019/01/kbar_2019_01_2019-01-28_tie_001_fi.html (haettu 30.1.2019).